

LÁZÁR LEVENTE

IGAZ MESE

„Hirtelen mennyei seregek sokasága jelent meg az angyallal, akik dicsérték az Istent, és ezt mondták: »Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség, és az emberekhez jóakarata.«”
(Lk 2,13–14)

Ünneplő Gyülekezet, kedves Testvéreim!

Minden ünnepi istentiszteleték közül a legkülönlegesebb karácsony szombatjáié. Ilyenkor nemcsak az evangélium üzenetére figyelünk, nemcsak a jó tanácsok, figyelmeztetések, az örömhír a fontos, nem csupán a bűnbánat és a jövőbeni reménység forrása ez az este, hanem a sajátos templomi hangulatnak, a varázslatos angyaljárásnak, mesés örömünknek és mások örömének is foglalata.

Miért van ez így? Azért, mert bár felnőttünk, ma is szeretjük a mese világát, szeretjük az angyalok varázslatos örömeit, szeretünk kiszakadni a hétköznapi fanyar igazságaiból. Mert ez az ünnep a gyermekekről szól, mert ilyenkor magunk is újból gyermekek leszünk.

Mindannyiunkban ott lappang az egykori gyermek, csak sokan elfelejtjük, milyen is volt gyermeknek lenni, és nem engedjük érvényesülni az egykori emléket, mert úgy gondoljuk: felnőtként *gyerekes* dolog gyermeknek lenni.

Arra kérek ma mindenkit: erre a pár órára bár felejtsük el, hogy felnőttünk, és legyünk a karácsonyá a magunk gyermeki egyszerűségében.

Néhány évvel ezelőtt részt vettem egy pedagógiai továbbképzőn. Ennek a fő témája ez volt: gyermek és pedagógus kapcsolata a mese világában. Gyakorlatként egy közös mesét kellett kialakítanunk megérkezésünk „témájáról”. Meg is kezdődött a mesélés. Haton voltunk hatféle történettel, mégis egyetlen teljes, meseszerűen csodálatos történet kerekedett ki belőle – varázslatokkal, tündérekkel és boszorkákkal.

Miután figyelmesen végighallgatta, az előadó pedagógus csak ennyit mondott: szép volt, jó volt hallgatni, de van két hibája: az egyik az, hogy a mesétek nem úgy kezdődött: »hol volt, hol nem volt...« és nem úgy fejeződött be: »itt a vége, fuss el véle...« – sajnos ezek nélkül nem mese a mese.

Kedves felnőtt és növekedésben levő Gyermekek!

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény család. A szegény embert Józsefnek hívták, a feleségét Máriának. Egy tejjel-mézzel folyó országban éltek ugyan, mégis szegények voltak; ráadásul az ellenség elfoglalta országukat. Az elnyomó nép császára elrendelte, hogy mindenki jelentkezzék abban a városban, ahol született, hogy megszámlálhassák őket és írassák össze kinek-kinek a vagyonát. Így történt, hogy József és Mária Názáretből szülővárosukba, Betlehembe utazott.

Nem volt olyan könnyű az utazás abban az időben. Napok, hetek, hónapok teltek el Betlehembe-vándorlásuk alatt. József és Mária szerencséseknek számítottak, hiszen szamaruk volt, s annak hátán ülve időnként megpihenhettek. Szükségük is volt rá, hiszen Mária áldott állapotban volt, és igazán megerőltette volna az utazás.

Sok nap után fáradtan, elcsigázva érkeztek meg Betlehembe. Esteledett. Sokan megérkeztek már, minden vendégfogadó ház zsúfolásig telve. Seholy sem találtak átmeneti hajlékot. Már-már föladták volna, amikor az egyik fogadós megsajnálta őket és felajánlotta az istállót, ahol csendben meghúzódhatnak – amennyiben nem zavarja őket az állatok közelsége. Mária és József szerette az állatokat, tudták: jól meglesznek egymás mellett s különben is, nem érdekelték őket, hogy hol, csak éppen pihenhessenek. Szegény-szerény szállásukban hamar berendezkedtek, de az még otthonosabbá vált, amikor megszületett elsőszülöttük, egy kisfiú. József, ácsmester lévén, hamar átalakította a jászlat bölcsővé, kibélelték szénával-szalmával és úgy gyönyörködtek kisfiukban. Teljes lett örömük, teljes lett reménységük. Hálát adtak Istennek, aki gondjukat viselte a viszontagságos úton. Teljes örömben érezhették kiváltságukat.

Időközben, nem messze az istállótól, Betlehem határában pásztorok tanyáztak. Épp lefekvéshez készülődtek ők is. Még ott ücsörögtek a tábortűznél, elbeszéltek a napi eseményeket, kicsit még politizáltak is, háborogtak a zsarnok kegyetlensége miatt, majd hálát adtak Istennek, hogy eddig is megsegítette őket. De megszokott, beidegződött mozdulataikat megzavarta valami különös fényesség. Nincs is Nap az égen! A sűrű éjszaka dacára olyan világosság lett, mintha nappal lenne! Félték, nem tudták mire vélni a jelenséget. Sok mindennel találkozottak már a szabad ég alatt: láttak hullócsillagot, ragyogó csillagözönt, többszörös udvarban tündöklő Holdat, közelben becsapódó villámot, de ilyet még soha. Nem csoda, hogy megijedtek, nem is magukat féltették, hanem a nyáját, nehogy szétszéledjen, nehogy megzavarodjon ettől az égi tüneménytől! Amikor épp szedelőzködtek, hogy mentse a menthetőt, egy szelíd hangot szolt hozzájuk:

„Ne féljeteK, mert íme hirdetek néktek nagy örömet, mely az egész világ öröme lesz...” Rögtön tudták, nem baj kerekedik a hirtelen jött világgosságból, hanem örömuzenetet tolmácsoló angyalok szavait hallják! Békés, jó szándékú teremtmények, már sokszor segítettek az embereken. Hallgattak az angyalszavakra, el is indultak nyomban a közeli városba, hogy tiszteletüket tegyék az újszülött előtt, aki – mint az ígéret hangzott – királya lesz az egész földnek.

Ez történt a közelben, de valahol a messzi keleten három bölcs tanító, csillagász már hónapokkal azelőtt fürkészte az eget egy különös csillag miatt. Hatalmas csillag jelent meg ugyanis az égen, nem tudták mire vélni a különös, addig soha nem látott jelenséget. Ezért találkozózt beszéltek meg, hogy kiokoskodjanak valamit. Az egyik tudós így vélekedett: „Biztos nagy változás lesz a világban.” Másikuk így szól: „Biztos nagy király született.” A harmadik, a legidősebb és a legbölcsebb, végigsimítva szakállán halkán ennyit mondott: „Nagy király született, aki megváltoztatja a világot.”

Nem is tanakodtak sokáig, elindultak a csillagot követve, hogy hódolatukat bemutassák az új királynak. Meg is érkeztek Izrael földjére, a királyi palota városába, és keresték a királyfit. Heródes, a zsidók királya nagyon meglepődött kérdésükön, hiszen neki nem volt újszülött fia. De meg is riadt, hiszen ha a tudósok híre igaz, hatalma kerülhet mások kezébe, idegen király törhet a trónjára! Ezért furfangos tervet eszelt ki: „Keressétek meg, s majd ha megtaláltátok, visszafele jövet mondjátok meg nekem is, hogy én is elmehessek hozzá és tiszteletem tessesem öfelsege előtt.”

A keleti bölcsek a csillagot követve folytatták útjukat, így találtak rá Betlehemre, a kis városra, s ott az istállóra, benne a kis családdal. Átadták ajándékaikat: aranyat, tömjént, mirhát, majd velük éjszakáztak. Másnap visszaindultak a messzi keletre. Útközben a székváros felé az egyik bölcsnek álmában újból megjelent az angyal, és figyelmeztette őket Heródes cselszövésére – így más úton tértek haza.

Heródes tehát hiába várta a bölcseket, s mikor már arról is meggyőződött, hogy az országot is elhagyták, elrendelte, hogy katonái mészároljanak le minden újszülött gyermeket a tartományban.

Volt sírás és jajgatás mindenfelé! Mielőtt a katonák Betlehembe értek volna, az angyal újból megjelent, immár József álmában, figyelmeztette az ácsot a közelgő veszedelemre, és így József és családja elmenekülhetett egy közeli országba, Egyiptomba, ahonnan csak akkor tértek haza, miután a kegyetlen Heródes meghalt. Boldogan éltek még sok éven keresztül, a gyermek pedig növekedett testben és lélekben, Isten emberek előtti kedvességben.

Itt a vége fuss el véle, s aki nem hiszi, járjon utána!

Ünnepelő Gyülekezet, kedves Testvéreim! Szándékosan fejeztem be így a történetet, mert mindenki ott lappang a kérdés: igaz történet-e ez vagy „csak” mese? Legenda-e ez vagy valóság? Kik az angyalok, hogy néznek ki, és miért jelennek meg nagy fényességben – vagy csak álmokban, különleges módon? Látható-e ez vagy az éber, tiszta tudat által ellenőrizhető esemény? De mi is az a fényes csillag? Lehet-e vajon égi jele egy gyermek születésének? És... valakinek – vagy bárkinek – előre elrendelt sorsa már születésekor kirajzolódik az égre?

Ilyen kérdések fogalmazódhatnak meg bennünk, mai, oly sokat tudó emberekben. Fizikai jelenségként akarunk bizonyosságot kapni feltett kérdéseinkre. Nehezen tudunk elszakadni testiségünkötől, nehezen tudunk elszakadni a földtől.

Nem azt akarom ezzel mondani, hogy ne két lábbal álljunk a földön, hiszen a „talpraesettséggel” nélkülözhetetlen napjainkban, de mindezek mellett időnként fel kell hogy emelkedjünk önmagunk fölé, és hinnünk kell a mesékben, legendákban.

Sokszor nem látni kell, csak *hinni, érezni!*

Vajon mi lenne régmúlt időkből örökölt legendáinkkal, mondáinkkal, meséinkkel, ha mindegyikről le akarnánk fejteni a mesés elemet, keresve valóság-alapját? Mi lenne a Csodaszarvas legendájából, ha kihagynánk a tündéreket – vagy magát a csodaszarvast?! Mi lenne a Likaskő, a „Firtos lova”, a Medve-tó legendáiból, ha kimaradna a tündérek jósága, a szeretet nagysága, ha kilúgoznánk a szépség és a jóságot, s ezek győzelmét a gonosz, a rút fölött?

Ha ezeket az elemeket „kihagyták” volna elődeink, mi ma nem ismernénk ezeket a kis meséket, legendákat! Nem maradt volna belőle semmi, hiszen a mesének, a legendának az értéke nem annak történetiségében van, hanem üzenetében, „fantáziájában”, ahol a jó és a rossz megküzd harcát, ahol a szegény és szerény legény diadalmaskodni tud akár a sárkányok fölött is, ahol a jó érvényre juttatja igazát, ahol a szeretet tud győzedelmeskedni a gyűlölet és az irigység fölött.

Én ezért nem kérdezem, kik voltak és hogy néztek ki az angyalok. Nem kérdezem, hogy csakugyan volt-e fényes csillag az égen, voltak-e keleti bölcsek – mert én „tudom”, hogy voltak, kellett hogy legyenek, hiszen csak így tudott győzedelmeskedni az ártatlanság, csak így tudott életben maradni az igazság fedelme, csak így lehetett mindannyiunknak öröme a szeretet későbbi kettős parancsa, és csak így ünnepelhetünk ma karácsonyt, csak ezen az áron érezhetjük: a jó, az igaz, a szeretet méltó mindig győzedelmeskedik.

Legyünk mi is szereplői ennek a mesének, amely *mindennapjainkban játszódik*, legyünk angyalok, tündérek, és győzzünk félelmeink fölött! Ámen.

Könyvszemle

Vallási Néprajz 14. szám (kötetbemutató)

A *Vallási Néprajz* kiadványsorozat legújabb száma tanulmányaival egy szűkebb témakörhöz kapcsolódik: az unitárius vallási néprajzhoz. Az ilyen jellegű, az egy bizonyos felekezethez kapcsolódó tematikus szám nem újdonság, nem előzmény nélküli az 1984 óta megjelenő Vallási Néprajz számainak sorában, mivel a sorozat 2005-ben megjelent 12. kötete teljes mértékben az evangélikusok vallási néprajzával foglalkozott. Voigt Vilmos, a kiadványsorozat felelős szerkesztője, a legújabb szám előszavában a következőképpen méltatja a kiadványsorozat mostani tematikus számát: „A mostani unitárius kötet még ehhez képest [ti. az evangélikus számhoz képest] is újdonságnak tekinthető. Világszerte ez a legelső »unitárius vallási néprajzi« tanulmánykötet.”

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Folklór Tanszéke, az MTA-ELTE Folklór Szövegelemzési Kutatócsoportja, illetve a Református Doktorok Kollégiuma Néprajzi Szekciójának szakmai támogatásával, a Barca Kiadó gondozásában 2008-ban megjelent a 14. kötet, amely teljes mértékben unitárius népszokásokat és hagyományokat tartalmaz. A könyv alcíme: *Az unitáriusok öröksége – Simén Domokos emlékezete*. A kötet Simén Domokos egykori csíkszeredai unitárius lelkésznek állít emléket. A kötetet Veres Emese-Gyöngyvér néprajzkutató szerkesztette.

A közel 200 oldalra kiterjedő tanulmánykötet szakszerűen kívánja társítani és egymáshoz viszonyítani az unitárius egyházat és a néprajztudományt, a tanulmányok által kívánja a felekezet életét és a szakterületet „közös nevezőre hozni”, megtalálni ezeknek kapcsolódó elemeit, átfedhetőségeit.

A kötet két nagy fejezetre bontható: az első részt teljesen Simén Domokos emlékének szentelték, de ez további két szerkezeti egységre bomlik. Az alfejezetek önálló címeiket kaptak: *Simén Domokos emlékére* (benne Pap Gy. László unitárius lelkész, illetve Szász Béla nyugalmazott református lelkész tanulmányai olvashatók) és *Idézzük szellemét* (amelyben Simén Domokos különböző üléseken, találkozókön tartott előadásainak írott változatai jelennek meg). A kötet második része *Az unitáriusok öröksége* címet kapta, és itt olvashatók azok a tanulmá-